

Marlena Brkić, MA

Damir Mušanović, MA

MULTIMEDIJ KROZ UPOTREBU U NASTAVI MATERNJEG JEZIKA

Sažetak

Tehničko–tehnološki napredak donio je i donosi promjene u mnogim područjima, pa tako i u obrazovanju. Mediji su dio svakodnevice i zauzimaju značajnu ulogu u školama. Ne tako davno je živa riječ bila glavni izvor informacija koja se usmenom predajom prenosila s čovjeka na čovjeka. Današnji učitelji i učenici imaju na raspolaganju nepresušan izvor sredstava koja im služe u prenošenju i primanju informacija. Ipak, treba voditi računa o obrazovnoj sredini koja nije uređena za naše učenike i učitelje. Mediji unatoč svojoj savremenosti i dalje mogu učiniti nastavu staromodnom, odnosno usmjerenom na učitelja. Ponekad učitelji zaborave da su mediji (samo) nastavna pomagala. Kompjuterske tehnologije izazivaju i izazivat će promjene u konceptu obrazovanja, nastavnim sadržajima, tehnologiji nastave i odnosu između nastavnika i učenika. Računar je postao integralni dio obrazovnog sistema u savremenoj školi i predstavlja značajnu komponentu obrazovanja. Zahvaljujući računarima i njihovoj upotrebi u odgojno–obrazovnom procesu mogu se u velikoj mjeri otkloniti slabosti tradicionalne nastave. Pomoću računara u nastavnom procesu može se efikasnije upravljati i učiti. Upravo zbog ovog tradicionalna nastava nije više u mogućnosti da udovolji nagomilanim potrebama savremenog društva zbog čega je kompjuterizacija nastave neizbježna. Informatička tehnologija nudi nam nove načine prezentiranja, razvijanja vještina, komunikativnost i interakciju, stjecanje znanja i razvoj sposobnosti svih faktora u nastavi. Uspješnost u realizaciji navedenog zavisi od učitelja i prilagodljivosti nastavnih sadržaja novim informacionim tehnologijama. U nastavi maternjeg jezika veoma nam može poslužiti razvoj informaciono-obrazovne tehnologije. Putem multimedije integrišemo više medija istovremeno (teksta, zvuka, i filma) pri čemu centralno mjesto zauzima računar. Vodeći se različitim sposobnostima učenika, moguće je obezbijediti učenje, nastavu i obuku na individualnom nivou. Različiti softveri omogućuju učenicima da pišu, čitaju, uče abecedu, povezuju sliku i riječ, crtaju, boje, slušaju pjesmu i budu u stalnoj interakciji s određenim softverom.

Ključne riječi: multimedij, računar, nastava maternjeg jezika

Uvod

Razvoj kompjuterske tehnologije izazvao je promjene u konceptu obrazovanja, nastavnim sadržajima, tehnologiji nastave i odnosu između nastavnika i učenika. Računar je postao integralni dio obrazovnog sistema u savremenoj školi i predstavlja značajnu komponentu obrazovanja. Primjenom računara u odgojno–obrazovnom procesu mogu se u velikoj mjeri otkloniti slabosti tradicionalne nastave. Pomoću računara u nastavnom procesu može se efikasnije upravljati i učiti.

Tradicionalan model nastave nije više u mogućnosti da udovolji nagomilanim potrebama savremenog društva. Kompjuterizacija nastave predstavlja jedno od mogućih rješenja za bolje i efikasnije učenje. Stoga kompjuterizacija nastave zaslužuje da bude detaljnije proučavana, naročito kada se zna da su mnogobrojna istraživanja koja su obavljena u svijetu i kod nas, pokazala da je proces kompjuterizacije neophodan i neminovan.

Tehničko-tehnološki napredak donio je i donosi promjene u mnogim područjima, pa tako i u obrazovanju. Mediji su dio svakodnevice i zauzimaju značajnu ulogu u školama. Ne tako davno je živa riječ bila glavni izvor informacija koja se usmenom predajom prenosila s čovjeka na čovjeka. Današnji učitelji i učenici imaju na raspolaganju nepresušan izvor sredstava koja im služe u prenošenju i primanju informacija. Ipak, treba voditi računa o obrazovnoj sredini koja nije uređena za naše učenike i učitelje. Mediji unatoč svojoj savremenosti i dalje mogu učiniti nastavu staromodnom, odnosno usmjerenom na učitelja. Ponekad učitelji zaborave da su mediji (samo) nastavna pomagala. S druge strane, da bi učitelji uopće koristili medije u nastavi, trebaju imati dovoljne računarske kompetencije. Upravo nedostatak medijskih kompetencija učitelja može udaljiti od konkretnog cilja i ishoda učenja kao i loša opremljenost škole medijima. Obrazovnu tehnologiju u 21. stoljeću čine mediji koji osavremenjuju nastavu – lične kompjutere, internet, pametne table, pametni telefoni. Međutim, u tom istom stoljeću postoje škole u kojima učenici nemaju po nekoliko kompleta razgranatih udžbenika, ne slušaju zapise s CD playera, ne gledaju filmove ili ne koriste PowerPoint prezentacije na nastavi. Računare ubrajamo u medije koji imaju određene prednosti pred ostalima i zato ga upotrebljavamo kada nakon stručne, pedagoške i didaktičke analize ustanovimo da nam osigurava optimalne uvjete i rezultate nastavnog procesa. Kada ga usporedimo s nekim drugim medijima, kao što su film, TV, audio sredstva itd., odmah uočavamo bitnu razliku koja se ogleda kroz podložnost kompjuterske programske opreme bržem prilagođavanju promjenama i novostima, a prvenstveno u smislu aktualizacije i širenja područja upotrebe. To je značajna osobina kompjuterskih programa svih vrsta i značajna spoznaja za protivnike uvođenja kompjutera u obrazovanje.

Računar kao medij u nastavi maternjeg jezika

Sadašnji nastavnici prvo su počeli koristiti računare u učionici. Pored sreće da se susretnu s novim obrazovnim tehnologijama već u osnovnoj školi naši učitelji suočeni su s brojnim izazovima. Prvo na koje nailazimo otkriva nam tehničku komponentu razumijevanja moderne obrazovne tehnologije koja zahtijeva stalno i neprekidno obrazovanje i usavršavanje pošto se ovaj dio veoma brzo mijenja. Već naredno pitanje možemo vezati za efikasnost nastavnog procesa kroz sponu koju stvara ICT-a između učenika i učitelja. Ovdje pripadaju pitanja iz didaktičkog polja koja dolaze od učitelja kada prihvaćaju i upotrebljavaju novi medij. Itekako pravo imaju kada pokazuju odsustvo povjerenja prema sticanju znanja, pojmova, promišljanja i razvoja kritičkog mišljenja kod učenika, kao i to da ovi mediji više motiviraju i aktiviraju učenike zbog svoje atraktivnosti.

U uslovima savremene nauke, napretka tehnike i tehnologije danas se više ne može spriječiti ulazak tehnologije u nastavni proces. Naime, ako se želi da nastava i učenje postanu

efikasniji, da se ostvari racionalizacija, da se prevaziđe kriza koja je zahvatila obrazovanje, nužno je sve više koristiti dostignuća nauke, tehnike i tehnologije. Ako se govori o računarima u nastavi, potrebno je jasno definisati razliku između računarskog obrazovanja i obrazovanja pomoću računara. Računarsko obrazovanje obuhvata ovladavanje informacionim tehnologijama (na različitim nivoima) koje se odnose na korištenje računara kao pomoćnog sredstva u obrazovanju i životnim aktivnostima i poznavanje hardvera i softvera. Nastava i učenje pomoću računara realizuje se različitim nastavnim strategijama koje podrazumijevaju interaktivnu primjenu računara u nastavi i učenju u kojoj se primjenjuju pravila upravljanja interakcijom između učenika i računara, pri čemu se uvažavaju pedagoško – psihološki i didaktičko – metodički zahtjevi.

Nastavna tehnika i tehnologija upotrebljava kompjuter u svim strategijama odgojno–obrazovnog rada. Takve strategije se realizuju tako da uz pomoć kompjutera izložimo učeniku neku obrazovnu sadržinu, nakon čega učenik odgovara, a kompjuter ocjenjuje odgovor i na osnovu rezultata ocjenjivanja program određuje dalje faze rada. Putem računara s učenikom komuniciramo usmeno i pismeno što je veoma važno za nastavu maternjeg jezika i daje mu tako neophodne informacije o nivou savladanog gradiva na svakom stepenu. Upućuje učenika da rješava probleme, daje mu dodatna dopunska objašnjenja šta i kako treba da uradi kako bi mogao prijeći na novi nivo. Kroz komunikaciju s programom, učenik je u situaciji da procjenjuje posljedice preuzetih akcija, on može da mijenja mnoge parametre kako bi došao do rješenja. Učenik nije u situaciji samo da posmatra, već i da izvrši određene misaone operacije. Ovakva nastava doprinosi objektivnijem vrednovanju njegovog učenja čime se smanjuje nastavnikova subjektivnost. Također, izbjegavaju se greške kao što su halo-efekat, greške kontrasta, velikodušnosti itd. Nastava i obrazovanje pomoću računara odnosi se na širok spektar mogućnosti kao što su prikazivanje nastavnih sadržaja primjenom adekvatnih obrazovnih softvera tokom izvođenja nastave ili nakon toga, individualnog i diferenciranog učenja, individualizirana provjera znanja i pomoć u učenju od strane računara (u odsustvu nastavnika). Primjenom računara u nastavi i učenju bitno se mijenja organizacija odgojno–obrazovnog procesa i položaj učenika i nastavnika u tom procesu. Učenik i nastavnik dobivaju nove uloge i položaje. Ovakav vid obrazovanja, gdje računar ima ulogu učitelja, omogućava svakom učeniku da ima aktivnu ulogu u procesu učenja, jer nije više pasivan posmatrač, već aktivan učesnik nastavnog procesa, ima uslove da brže napreduje, motiviranost za nastavu i učenje mu se povećava, postaje samostalniji, sigurniji u sebe, kreativniji je i odgovornije postupa u radu. Primjenom računara u nastavi učenik postaje ne samo glavni subjekt nastave nego i aktivan nastavnikov saradnik, koji mu pomaže da odgojno – obrazovni proces što bolje organizuje i realizuje. Nastavnik sve više postaje organizator i regulator toka informacija, voditelj cjelokupnog procesa. Stoga su nastavnici prihvatili računar u svim nastavnim predmetima kao neophodan didaktički medij koji može unaprijediti nastavu i učenje. Računar pomaže nastavniku da nastavu podigne na viši misaoni nivo, da se bavi više analizom nego prostom reprodukcijom gradiva, da svoju ulogu bolje i efikasnije ostvari. Kompjuterska nastava ostavlja daleko više vremena nastavniku za kreativan rad, za odgojno i stručno djelovanje (sараdnja s učenicima, savjetovanje, poticanje i sistematsko praćenje rada svakog učenika). Računar kao didaktički medij ne zamjenjuje nastavnika, nego ga uspješno dopunjuje, pomaže mu

da uspješno vodi nastavni proces. Nastavnik i računar mogu imati u znatnoj mjeri iste funkcije, ali ne mogu imati istu strukturu rada. Samo nastavnik može obavljati složene poslove u procesu učenja, kao što je učenje koje se zasniva na volji, motivaciji i emocionalnim procesima, dok se one računarom ne mogu ostvariti. Najnovija istraživanja pokazuju znatne razlike u kvantitetu i kvalitetu znanja učenika koji su tokom učenja koristili računar u poređenju s onima koji nisu. Ovakva nastava je aktivirala misaone sposobnosti učenika, podsticala stvaralačko mišljenje i pomogla u razvijanju kreativnih potencijala ličnosti, kao i samostalnosti u učenju i izgrađivanju otvorenosti za probleme.

Mediji pripadaju savremenoj sadašnjosti i kao takvi pružaju nove mogućnosti i u odgojno-obrazovnom procesu. Efikasnost primjene medija u nastavi, odnosno bolje svladavanje nastavnog sadržaja uz pomoć medija ne ovisi samo o mediju, već i o njegovom međuzavisnom djelovanju s nekoliko drugih faktora – ciljevima učenja i nastave, prirodi obrazovnog sadržaja i kvaliteti njihove didaktičke oblikovanosti, nastavnoj situaciji, predznanju, motiviranosti, interesima i stavovima učenika te didaktičko-metodičkoj spretnosti i instruktivnoj pomoći nastavnika i dr. Upotreba računara u nastavi jezika i književnosti nudi nesagledive mogućnosti u organizaciji i unapređenju nastave ovog predmeta, a time i otklanjanju mnogobrojnih slabosti tradicionalne nastave jezika i književnosti. Primjenom računara u nastavi jezika i književnosti stiču se preduslovi za stvaranje specifičnih fleksibilnih modela rada, izbor adekvatnih metoda, oblika i strategija rada, koje će omogućiti razvijanje kognitivnih i kreativnih sposobnosti učenika. Računar pomaže da se u nastavi suzbije verbalizam, da nastava postane očiglednija, bogatija, nastavni rad postane zanimljiviji u svim fazama učenja i stvaralačkog rada. Pretpostavlja se da je za učenje računarske tehnike najbolje početi kada jezičko-komunikacijske kompetencije prati ilustracija književnog teksta ili sticanje pojmova glasovne analize. Iako je fundamentalnost savremene tehnologije daleko ispred mogućnosti njihove primjene u nastavi maternjeg jezika nije nezanemarljivo spomenuti da u proces spajanja nauke i tehnologije ne treba prenaslagati ulogu računara, posmatrati ga kao čarobnjaka. On je samo medij, multifunkcionalno sredstvo koje pruža uslove za učenje i stvaralaštvo, ostavljajući mu onoliko mjesta koliko objektivno zaslužuje. Osnovni cilj ovakve primjene u maternjem jeziku nije sticanje osnovnog informatičkog znanja i vještine rukovanja mašinom, već treba da omogući:

- poboljšanje kvaliteta znanja i jezičkog stvaralaštva učenika,
- poboljšanje metodologije obrade nastavnih sadržaja,
- individualizacija i diferencijacija nastave B/H/S jezika i književnosti,
- osiguranje uslova za prilagođavanje djece savremenom informatičkom društvu znanja,
- razvijanje nastavnih strategija, metoda i principa rada primjenom računara,
- poboljšanje profesionalne kompetencije nastavnika u korištenju savremene računarske tehnologije.

Računar se u nastavi jezika može primijeniti na različite načine:

- kao medij kojim se prenosi auditivna, vizuelna ili audio – vizuelna poruka s ciljem poticanja ili razvijanja govora, govorne analize ili poticanja umjetničkog izražaja,
- kao kreativni i istraživački alat za vlastito stvaralaštvo,

- ili baza obrazovnih sadržaja.

Uz pomoć računara možemo stvarati tekst, zvuk, sliku, animaciju i simulirati razne procese, multimedijalno predstaviti razne sadržaje, učiniti ih uvjerljivijim, zanimljivijim i povećati motivaciju učenika za učenje. Moguće je aktivno učiti i programirati zadatke različitog nivoa primjerene individualnim sposobnostima učenika. Veću efikasnost možemo postići korištenjem interaktivnih kurseva pohranjenih na cd-u sa sadržajem jezičkih vježbi, usmenog i pismenog izražavanja, sadržaja koji su u funkciji rješavanja postavljenih jezičkih problema. Učenici mogu od početka osnovnoškolskog obrazovanja preslušavati sadržaje, povezivati sadržaje prema kriteriju slika – zvuk, raditi glasovnu analizu, oblikovati misao, razvijati sve forme izražavanja. Omogućuje se učenicima da vide veliki broj književnih djela, ilustracija, pisanih informativnih tekstova, da razlikuju vizuelno od auditivnog, povezuju pisane informacije, izgrađuju estetske kriterije i steknu znanja iz oblasti B/H/S jezika i književnosti. Kroz sve dijelove časa moguće je veoma uspješno koristiti računar i riješiti niz problema poput: vidljivosti sadržaja, pristupačnosti, kontrole efekata učenja, diferenciranog pristupa svakom učeniku, da usvoje sadržaje bez pomoći nastavnika i da kreiraju vlastite sadržaje.

Moguće je veoma uspješno osmisliti i realizovati materijal pomoću kojeg će učenici raditi vježbe usmenog izražavanja kao što su opis lika, pojave, pejzaža, predmeta ili bilo kojeg događaja. Na veoma zanimljiv način mogu se predstaviti sadržaji gramatike i pravopisa kojima se sugerise određeno pravilo, a ovi sadržaji često znaju biti surovi svojom rigidnošću. Učenici ne trebaju poznavati kompjuterski jezik da bi napravili ilustraciju nekog sadržaja, premjestili iskaze u nizu ili na predstavljenoj stranici, pa ni stvorili simulaciju neke situacije (kada se želi kroz postupke likova pojasniti neka pouka teksta).

Primjena računarskih alata nije samo prosta simulacija, oponašanje tradicionalnih medija, oni su puno više od toga. Bržim radom i jednostavnom manipulacijom ovih alata učenici će više vremena posvetiti eksperimentisanju, istraživanju i iznalaženju originalnih rješenja i zasebnih izraza, što je svakako specifično samo za računare. Možemo reći da je ovo medij koji nema alternativu kada je u pitanju eksperimentisanje i istraživanje u oblasti usmenog i pismenog izražavanja.

Pomoću jezičkih alata učenicima je omogućeno da samostalno pretražuju neiscrpne baze podataka čak i putem usmene komunikacije. Također mogu rješavati različite zadatke kroz koje trebaju nešto popuniti, dodati, formirati niz, napraviti ilustraciju pjesničke slike ili drugog književnog teksta. Računarski alati trebaju biti izabrani prema postavljenom problemu i psihofizičkim mogućnostima učenika. Ovi alati ne zamjenjuju tradicionalne medije i njih treba tretirati kao dodatne medije koji pružaju znatno veće mogućnosti stvaralaštva. Nastavnici koji predaju maternji jezik trebaju pomoći učenicima da postanu kompetentni u primjeni računarskih alata prema usvajanju znakova oba pisma, razvoju govora i kreativnosti, te mogućnosti izražavanja putem ovih medija.

Osim brojnih prednosti računari imaju i svoje slabosti i ograničenja. Protivnici pretjerane primjene računara u nastavi i učenju smatraju da računar dehumanizuje nastavu i učenje, ugrožava razvoj ličnosti, onemogućava učeniku da samostalno misli. To je samo mašina koja ne može

učeniku pružiti toplinu, razumijevanje i prijateljstvo koje mu može pružiti nastavnik. Ovakva nastava zanemaruje odgojnu komponentu, jer proces učenja se ne temelji na primjeni računara, već na otkrivanju psihičkih procesa učenja kroz nastavu. Treba istaći i ograničenu raznovrsnost komunikacije učenika i nastavnika. Zbog toga ovakav način učenja ugrožava socijalizaciju svih učenika jer prestaje živ govor i bliski kontakti među korisnicima, pri čemu se neki oblici učenja ne mogu realizovati (grupni i eksperimentalni), gubi se sposobnost verbalnog izražavanja i ispoljavanja emocija. Primjenom računara nije moguće udovoljiti sadržajnoj kompleksnosti procesa kao što je nastava i učenje, jer se efikasnost bilo kojeg oblika nastave, nastavne metode i nastavnih sredstava ostvaruje njihovom stvaralačkom kombinacijom i pravilnim korištenjem. Ozbiljnom i detaljnom analizom mogućnosti računara u nastavi, njihovom upotrebom i korištenjem u procesu nastave i učenja, treba istaći da ovo nije nešto što je prolazno ili modni trend već da je riječ o mediju koji je izazvao takve promjene koje nije do sada ostvario nijedan medij u pogledu efikasnosti učenja, te položaju i uloge učitelja i učenika u samom procesu učenja. Imajući u vidu trend razvoja računarske tehnologije, sve veći broj autora smatra da će u budućnosti računar još neposrednije biti glavni izvor, nosilac i prenosilac znanja. Činjenica je da se pomoću računara postiže veća efikasnost u nastavi i učenju, ali to ne znači da u nastavi treba favorizovati računar, dati mu primat na štetu drugih medija.

Upotreba multimedija u nastavi maternjeg jezika

Razvoj informatičke tehnologije zahtijeva i promjene u postavljanju ciljeva i zadataka u nastavi, to jest promjenu oblika rada, metoda rada i samog načina organiziranja nastave. Na osnovu toga informatička tehnologija nudi nam nove načine prezentiranja, razvijanja vještina, komunikativnost i interakciju, stjecanje znanja i razvoj sposobnosti svih faktora u nastavi. Uspješnost u realizaciji navedenog zavisi od učitelja i prilagodljivosti nastavnih sadržaja novim informacionim tehnologijama. U nastavi maternjeg jezika veoma nam može poslužiti razvoj informaciono-obrazovne tehnologije. Multimedij pomaže učitelju da neke nastavne sadržaje približi učenicima, da ih potiče na aktivnost, motivira za rad, potiče socijalnu interakciju, nastavne sate učini zanimljivijim, a nastavne sadržaje lakše usvojenim. Zbog samog sadržaja multimedija (prezentacije, zvuka, grafike, filma) lako je primjenjiv u nastavi maternjeg jezika.

Pojam multimedij, u suvremenom jeziku predstavlja interakciju više medijalnih izvora. Mnogo je definicija multimedija koje su većinom slične. Mandić ističe važnost multimedija i definira ga, navodeći Galberta da je multimedij „kombinacija hardvera, softvera i memorijskih tehnologija inkorporiranih da obezbede multisenzorsku informacionu sredinu.“ Sukladno s ovim i činjenicom da je u osnovi multimedija interaktivnost Feldman multimedij predstavlja upravo kao „interakciju podataka, teksta, slike, i zvukova unutar neke informacione okoline“ (Ristić, Mandić, 2017: 21). Multimedija je samo prvi korak koji vodi k razvoju informacionih sistema i koja se razvija kao interdisciplinarna naučna oblast jer je vezana uz poznavanje dizajna, komunikacije, hardvera i softvera, didaktike, psihologije i marketinga. U multimediji se koristi hipertekst, bitmapirana i 3D grafika, zvuk i videa što se sve više primjenjuje u nastavi maternjeg jezika. Neki to vide kao olakšicu u nastavnom radu i praćenju trenda i razvoja suvremene tehnologije dok neki

to shvataju kao negativnu pojavu i gubitak elementarne pismenosti. U ovome učitelji imaju veliku ulogu kako približiti i koristiti multimedij kroz nastavne sadržaje što djeci predstavlja motivaciju da uče uz različite obrazovne tehnologije osobito ukoliko posjeduju informatičku pismenost.

„Multimedija koja predstavlja integraciju više medija istovremeno (teksta, zvuka, i filma) pri čemu centralno mesto zauzima računar može obezbediti učenje, nastavu i obuku na individualnom nivou diferencirano prema sposobnostima i mogućnostima učenja“ (Mandić, 2017:18). Multimedij učenika postavlja u centar učenja i aktivnosti dok učitelj ima ulogu voditelja, u čemu se ističe njegova važnost kao i to da je multimedij primjenjiv kroz sve oblasti maternjeg jezika: početno čitanje i pisanje, jezik, književnost, kulturu izražavanja i medijsku kulturu. Ovdje je važno istaknuti, kada govorimo o važnosti multimedija u nastavi maternjeg jezika, na istraživanje Carla Meskill i Karen Swan koji navode ulogu multimedija ili multimedijskog softvera koji se upotrebljava u nastavi ili koji je namijenjen tome. Nastava književnosti traži od učenika da bude aktivan subjekat u nastavi kroz različite forme izražavanja doživljenog ili kroz proces konstruiranja značenja iz teksta koji je predmet diskusije. Oni su ustanovili da multimedijski ili hipermedijski softver koji odgovara ovoj namjeni treba da ima:

- transparentna navigacija, tj. i učitelj i učenik znaju koji je put kojim mogu da se kreću;
- intertekstualnost, tj. da obezbeđuju mogućnosti za učenike da mogu da prave povezivanja teksta sa drugim tekstovima kada je momenat da se konstruira značenje iz onoga što se doživljava;
- mogućnost diskusije ili razmene iskustava između učenika ili učitelja (uključujući i pismenu komunikaciju);
- mogućnost za izražavanje doživljenog kroz softversku podršku za kreiranje tekst, slike, animacije itd. ;
- mogućnosti povezivanja pročitano i sopstvenog iskustva;
- mogućnost korišćenja vizuelnog jezika;
- pristup multiple perspektive, tj. informacija ili tekst da se može razmatrati sa različitim perspektivama;
- da stimulira dijalog;
- da promovise kreiranje produkata učenika;
- da aktivira predznanje učenika;
- da nudi pristup do kritičke analize tvorevine autora teksta ili linkovi koji povezuju tekst sa drugim radom istog autora. ¹

Ovim istraživanjem istaknuli su značaj multimedija u nastavi maternjeg jezika i kako može biti primjenjiv kroz nastavne sadržaje koji odgovaraju datim, ali da učitelj ima glavnu ulogu pri njihovom odabiru. Ono što je najvažnije učenici su glavni subjekti aktivnosti i učenja.

Učenici kroz različite softvere mogu da pišu, čitaju, uče abecedu, povezuju sliku i riječ, crtaju, boje, slušaju pjesmu i budu u stalnoj interakciji s određenim softverom tj. računalom, čije korištenje je najveće i koje dodatno ističemo. Računalo, u tijeku procesa učenja je u stalnoj

¹https://www.researchgate.net/publication/286053942_MOGUCNOSTI_PRIMENE_MULTIMEDIJA_I_HIPERMEDIJA_U_NASTAVI_MATERNJEG_JEZIKA, 27.11.2017, 21:18

interakciji s učenikom. Kontrolira njegovo znanje, pamti odgovore, ispunjava želje kada govorimo o različitim mogućnostima rada na tekstu, s bojama, različitim programima, audio i vizuelnim sadržajima. Ukoliko su učenici ovladali informatičkom pismenošću to im dodatno olakšava i omogućuje samostalnost pri radu posebno danas kada pri usvajanju novih saznanja i dolaženju do informacija koriste Power Point prezentacije, auditivne sadržaje, prikazuju tabele. Razvojem računala danas se sve više govori i o prednosti i nedostacima, što ne bi previše isticali, jer predstavlja veliki izazov u korištenju za učenike, učitelje te načinu očuvanju elementarne pismenosti. Bitno je da multimedij može pridonijeti dobrim rezultatima, olakšati rad, motivirati učenike, istaknuti učiteljeve kompetencije u nastavi maternjeg jezika.

Multimedij u nastavi maternjeg jezika može se kombinirati u svim oblicima nastavnog rada:

- u forntalnom obliku rada kada učitelj predaje i koristi prezentaciju, video, sliku,
- u grupnom obliku rada pri diskusiji učenika, izlaganju uz tekst, zvuk, fotografiju,
- rad u paru (izrada mape, povezivanje slike i riječi, čitanja),
- individualno prezentiranje određenog sadržaja.

Postoje razne mogućnosti i kombinacije oblika rada a sve u cilju učeničkog aktivnog rada i razvoja socijalne interakcije svih nastavnih faktora.

Učenici danas odrastaju uz medije. Dostupni su im mobilni uređaji, računala, filmovi na DVD-u, mnoštvo televizijskih programa, videoigrica. Postaje im dosadan svijet u kojem su odrastale generacije uz slušanje priče, čitanje knjiga, rješavanje križaljki, gledanje dokumentarnih filmova, tradicionalnih igara. S obzirom na tu činjenicu, danas je potrebno djeci stvoriti okruženje blisko njima- multimedijalno okruženje.

Nositelji informacija postaju sve jeftiniji. Jedan CD-ROM može uskladištiti 360 hiljada stranica teksta. Enciklopedija na DVD-u 20-ak je puta jeftinija od naklade na papiru i pristupačnija je. Pored toga, znanja zastarijevaju mnogo brže nego prije. Nekad se jednim izdanjem opće enciklopedije moglo služiti 25 godina, danas je ona već nakon 10-ak godina zastarjela.

Na osnovu toga u razredu se koriste različiti mediji: knjige, časopisi i druge štampe, audio-kasete, videokasete, CD-ovi, CR-ROM-ovi i DVD-ovi i internet – multimedijalni medij sam po sebi. Različiti mediji zahtijevaju i različite tehnike koje su uvedene u razrede: pisači, digitalni fotoaparati i videokamere, CD, DVD, audio i video snimala i reproduktori, računala, interaktivne ploče.

Zbog svega toga prednost nad knjigama kod učenika imaju knjige na CD-romu zbog niza činjenica: cijena, multimedijalnih zapisa, zvučnih i video zapisa, pretraživanja, brzine, kopiranja i obrade svih vrsta zapisa. Da li će se učenici naučiti pravilno se koristiti informacijama zavisi od učiteljevih sposobnosti i kreativnosti.

Multimedij u nastavi jezika

Kombinacija teksta, zvuka, slike, grafikona, prezentacija u nastavi jezika, nastavnim faktorima (učenik, učitelj, nastavni sadržaj) omogućuje udaljavanje od frontalnog oblika rada i približavanje grupnom obliku rada, tandemu, programiranoj nastavi, individualiziranoj nastavi.

Kombinacijom multimedija u tome uspijevamo. Iako učenike ne možemo dovoljno motivirati za rad možemo im omogućiti takvo okruženje koje ih potiče. Poteškoće uvijek predstavljaju nastavni sadržaji iz pravopisa i gramatike, a olakšati ih možemo upravo ako ih približimo učenicima na način njima blizak- računalom, videom, prezentacijama, filmovima, igrama. Kroz multimedije, dajemo primjere i primijenjujemo pravila, povezujemo, pripremamo programske materijale, učenici su glavni akteri nastavnog procesa, kombiniramo nastavne metode, učitelji vrednuju učenička znanja a učenici lakše dolaze do novih saznanja.

Multimedij u nastavi književnosti

Nastava književnosti učenicima omogućuje izražavanje, doživljavanje i stalnu interakciju s književnim tekstom. Analizirajući književne tekstove (bajke, pripovijetke, pjesme, romane) učenici su aktivno uključeni u nastavni proces što im omogućuje slobodu mišljenja i kritičkog osvrta na dato. Kroz interakciju s književnim tekstom učenici prolaze kroz nekoliko faza:

- motivacija,
- izražavanje,
- iznošenje doživljenog,
- kritički osvrt.

Da bi interpretacija teksta upotpunila učenički doživljaj, multimedij učiteljima olakšava datu ulogu, a učenicima nastavne sadržaje čini zanimljivijim. Polazeći od motivacije do kritičkog osvrta učenika, interpretaciju književnog teksta možemo uraditi uz pomoć videa, animacija, slušanja pripovjedača, povezivanja likova i njihovih osobina, slušanja dijela priče i osmišljavanja novog, pisanje kratkih sižea na data pitanja. Mnogo je mogućnosti da multimediji na satu književnosti potaknu prvenstveno razvoj kritičkog mišljenja kod učenika na nastavi i nastavne sadržaje obogate.

Multimedij u nastavi kulture izražavanja i stvaranja

U nastavi kulture izražavanja i stvaranja učenicima se omogućuje da sami stvaraju tekst, pričaju, dizajniraju tekst, postavljaju animacije i slike koje podržavaju tekst. Kroz takav način rada učenici vježbaju verbalnu komunikaciju, u stalnoj su interakciji s tekstom, povezuju prethodno stečena znanja s novim informacijama, postaju vješti prezentatori, obogaćuju rječnik i vježbaju pravogovor. Navedeni mediji potiču učeničku aktivnost na nastavnim satima kulture izražavanja i stvaranja.

Multimedij u nastavi početnog čitanja i pisanja

Nastava početnog čitanja i pisanja obuhvata učenje slova, identifikacija riječi, rečenica, povezivanje slike i riječi, čitanje, izgovaranje riječi i rečenica, za što nam multimediji (slike, video, razne animacije, igre) pomažu u organiziranju aktivnog učenja navedenog. Multimediji ovdje imaju ulogu tehnike koja učenicima olakšava učenje a učiteljima pripreme za nastavne sadržaje. U svijet prvog razreda ulazimo kroz dječje igre i zanimacije pa će usvajanje početnog čitanja i pisanje učenicima kroz audio-vizualne sadržaje, igre, kvizove, animacije, biti zanimljivijim i pripremati ih za cjeloživotno učenje.

Multimedij u nastavi medijske kulture

Multimedij predstavlja dio medijske kulture koji obuhvata razne vrste filmova, crtića, predstava, muzike, videa. Oni služe kao sredstvo pomoću kojeg ulazimo u svijet medija, doživljavamo ih interpretiramo i povezujemo sa svakodnevnicom. Učenici multimedij mogu koristiti kao sredstvo doživljenog poslije gledanja filma ili predstave. Način na koji će to realizirati zavisi od učiteljeve kreativnosti, softvera koji će koristiti i njegove uloge kao voditelja kroz nastavne sate medijske kulture.

Ne postoji jedinstven softver koji bi se mogao primijeniti u nastavi maternjeg jezika. To zavisi od učiteljevih sposobnosti, postavljenih ciljeva, zadataka, koliko su nastavni sadržaji tome prilagodljivi, poznavanju učenika, redovitim pripremama, poznavanju multimedija i prvenstveno njihovog korištenja. Činjenica je da multimediji prema svemu navedenom predstavljaju tehniku pomoću koje učenici razvijaju sposobnosti govora, čitanja, pisanja, slušanja i svih jezičkih kompetencija u nastavi maternjeg jezika.

Zaključak

Kompjuterske tehnologije izazivaju i izazivat će promjene u konceptu obrazovanja, nastavnim sadržajima, tehnologiji nastave i odnosu između nastavnika i učenika. Računar je postao integralni dio obrazovnog sistema u savremenoj školi i predstavlja značajnu komponentu obrazovanja. Zahvaljujući računarima i njihovoj upotrebi u odgojno–obrazovnom procesu mogu se u velikoj mjeri otkloniti slabosti tradicionalne nastave. Pomoću računara u nastavnom procesu može se efikasnije upravljati i učiti. Upravo zbog ovog tradicionalna nastava nije više u mogućnosti da udovolji nagomilanim potrebama savremenog društva zbog čega je kompjuterizacija nastave neizbježna.

Živa riječ je bila glavni izvor informacija koja se usmenom predajom prenosila s čovjeka na čovjeka. Današnji učitelji i učenici imaju na raspolaganju nepresušan izvor sredstava koja im služe u prenošenju i primanju informacija. Ipak, treba voditi računa o obrazovnoj sredini koja nije uređena za naše učenike i učitelje. Mediji unatoč svojoj savremenosti i dalje mogu učiniti nastavu staromodnom, odnosno usmjerenom na učitelja. Obrazovnu tehnologiju u 21. stoljeću čine mediji koji osavremenjuju nastavu – lične kompjutere, internet, pametne table, pametni telefoni. Primjenom računara u nastavi i učenju bitno se mijenja organizacija odgojno–obrazovnog procesa i položaj učenika i nastavnika u tom procesu. Učenik i nastavnik dobivaju nove uloge i položaje. Mediji pripadaju savremenoj sadašnjosti i kao takvi pružaju nove mogućnosti i u odgojno–obrazovnom procesu.

Informatička tehnologija nudi nam nove načine prezentiranja, razvijanja vještina, komunikativnost i interakciju, stjecanje znanja i razvoj sposobnosti svih faktora u nastavi. Uspješnost u realizaciji navedenog zavisi od učitelja i prilagodljivosti nastavnih sadržaja novim informacionim tehnologijama. U nastavi maternjeg jezika veoma nam može poslužiti razvoj informaciono-obrazovne tehnologije. Putem multimedije integrišemo više medija istovremeno (teksta, zvuka, i filma) pri čemu centralno mjesto zauzima računar. Vodeći se različitim sposobnostima učenika, moguće je obezbijediti učenje, nastavu i obuku na individualnom nivou.

Različiti softveri omogućuju učenicima da pišu, čitaju, uče abecedu, povezuju sliku i riječ, crtaju, boje, slušaju pjesmu i budu u stalnoj interakciji s određenim softverom. Učenici su u stalnoj interakciji s računalom tokom procesa učenja, te tako možemo kontrolirati usvajanje znanja, primati i pohranjivati njihove odgovore te pratiti različite mogućnosti napretka svakog učenika.

Literatura

1. Bognar, L. & Matijević, M. (2005) Didaktika, Zagreb: Školska knjiga
2. Gerlič, I. (2000), *Sodobna informacijska tehnologija v izobraževanju*, Ljubljana: DZS
3. Mandić, D. (2007), *Modelovanje sistema za obrazovanje na daljinu*, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja, zbornik radova, br. 3. str. 728 – 740
4. Matijević, M. (2014). Učitelji, nastavnici i pedagozi između ciljeva i evaluacija u nastavi. Pedagojska istraživanja Vol. 11 No 1 (str. 59 – 76).
5. Bognar, L. & Matijević, M. (2005) Didaktika, Zagreb: Školska knjiga
6. Gerlič, I. (2000), *Sodobna informacijska tehnologija v izobraževanju*, Ljubljana: DZS
7. Hubijar, Z. (1998), Usvajanje simbolike i strukturnih elemenata usmenog i psanog govora, Sarajevo: Univerzitetska knjiga
8. Mandić, D. (2007), *Modelovanje sistema za obrazovanje na daljinu*, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja, zbornik radova, br. 3. str. 728 – 740
9. Mandić, D. & Ristić, M. (2017), *Obrazovanje na daljinu*, Beograd: Univerzitet u Beogradu, Učiteljski fakultet
10. Matijević, M. (2014). Učitelji, nastavnici i pedagozi između ciljeva i evaluacija u nastavi. Pedagojska istraživanja Vol. 11 No 1 (str. 59 – 76).
11. https://www.researchgate.net/publication/286053942_MOGUCNOSTI_PRIMENE_MULTIMEDIJA_I_HIPERMEDIJA_U_NASTAVI_MATERNJEG_JEZIKA, 27.11.2017
12. www.knjiznicari.hr/.../Multimedijaska_podrska_skolske_knjiznice

MULTIMEDIA THROUGH THE USE IN TEACHING MOTHER TONGUE

Abstract

Technical and technological progress has brought about and brings about changes in many areas, including education. Media is a part of everyday life and plays a significant role in schools. Not so long ago, the living word was the main source of information that was transmitted by word of mouth from man to man. Today's teachers and students have at their disposal an inexhaustible source of resources that serve them in transmitting and receiving information. Nevertheless, one should keep in mind the educational environment that is not regulated for our students and teachers. Despite its modernity, the media can continue to teach old-fashioned or directed at the teacher. Sometimes teachers forget that the media (only) are teaching aids. Computer technology is causing and causing changes in the concept of education, teaching contents, teaching technology and the relationship between teachers and students. The computer has become an integral part of the education system in modern school and represents a significant component of education. Thanks

to computers and their use in the educational process, the weaknesses of traditional teaching can largely be eliminated. Using computers in the teaching process can be more effectively managed and taught. Precisely because of this traditional teaching it is no longer able to meet the accumulated needs of modern society, which is why computerization of teaching is inevitable. IT technology offers us new ways of presenting, developing skills, communicating and interacting, acquiring knowledge and developing the ability of all factors in teaching. Success in the implementation of this depends on the teacher and the adaptability of teaching content to new information technologies. The teaching of our mother tongue can serve the development of information-educational technology. Through media we integrate more media at the same time (text, sound, and movie) with the central location occupied by the computer. Depending on the different abilities of students, it is possible to provide learning, teaching and training at an individual level. Different software enables students to write, read, learn alphabet, link image and word, draw, paint, listen to song and stay in constant interaction with specific software.

Key words: multimedia, computer, teaching mother tongue